

Rozšírenie druhov *Allium cirrhosum* Vand. a *A. strictum* Schrad. na Slovensku

Distribution of *Allium cirrhosum* Vand. and *A. strictum* Schrad. in Slovakia

JOZEF SOMOGYI

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, 842 23 Bratislava

Allium cirrhosum Vand. is documented for the territory of Slovakia by a single herbarium specimen from the vicinity of the settlement Podštúrec in the Veľká Fatra Mts. dating back to 1913. Recently its occurrence in Slovakia has not been confirmed. *A. strictum* Schrad. is known from a single locality near the village Primovce, not far from the town Poprad. This is the only locality in the whole Carpathians.

Metodika

Rozšírenie oboch druhov na území Slovenska som spracoval na základe revidovaných herbárových položiek a vlastných nedokladovaných údajov. Fytogeografické členenie uvádzam podľa Futáka (1984).

Pre potreby spracovania rozšírenia na Slovensku som prezrel nasledovné herbáre: BP; BRA; BRNM; BRNU; BZB (= Botanická záhrada UK, Blatnica); CL; HLO; KO; LTM; Múzeum Spiša, Spišská Nová Ves; NI; Podunajské múzeum, Komárno; Považské múzeum, Považská Bystrica; Považské múzeum, Žilina; PR; PRC; SAV; SLO; Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš; Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica; TNP; Trábečské múzeum, Topoľčany; Vihorlatské múzeum, Humenné; Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou. Skratky herbárov, pokiaľ nie sú vysvetlené, sú podľa diela Holmgren et al. (1990).

Pri spracovávaní odseku „celkové rozšírenie“ som vychádzal z diel Hegi (1909, 1939), Heß et al. (1967), Meusel et al. (1965) a Stearn (1978, 1980).

Allium cirrhosum Vand.

Na údaj o výskyte tohto druhu na Slovensku v práci Lengyela (1915), doložený dvoma položkami v herbári BP, nedávno upozornil Krahulec (1994), ktorý sa ďalej zaoberá aj geografickými súvislosťami výskytu tohto druhu na Slovensku. Uvádza, že slovenská lokalita by mohla byť obdobou izolovanej bavorskej lokality pri Dingolfinde, ležiacej takmer na rovnakom stupni zemepisnej šírky. Severná hranica areálu tohto druhu v Európe prebieha podľa Krahulca (1994) od juhovýchodného Francúzska cez Švajčiarsko, Rakúsko a bývalú Juhosláviu do západného Rumunska, pričom niekoľko izolovaných lokalít sa nachádza v Bavorsku.

Vo všetkých prehliadnutých herbároch som našiel len jediná, a to nižšie citovanú položku od Lengyela z júla 1913. Lengyel (1915) vo svojej práci venovanej flóre Štureckého priesmyku spomína *A. cirrhosum* (ut „*A. pulchellum* Don.“) dvakrát. Najprv ho uvádza (Lengyel 1915: 7) v zozname rastlín rastúcich na mohutných vápencových stenách za Felsőszarvas (= Horný Jelenec) smerom k Alsósturecz (= Dolný Štúrec). Ďalej sa o tomto druhu zmieňuje v systematickom prehľade zaznamenaných rastlín (Lengyel 1915: 16); z textu vyplýva, že si výnimočnosť nálezu uvedomoval, píše: „Diese mediterrane Pflanze, die bisher aus den nördlichen Karpathen nicht bekannt war, fand ich auf den Felsen zwischen Alsószarvas (= Dolný Jelenec, pozn. autora) und Sturecz (= Štúrec, pozn. autora).“ Keďže sa Lengyel flóre tohto územia systematicky venoval, môžeme predpokladať, že teda nejde o omyl, napr. zámenu lokality. O súčasnom výskyte nie sú žiadne informácie. Krahulec (1994) spomína krátku návštevu lokality, *A. cirrhosum* však nenašiel. V roku 1997 som absolvoval informatívnu návštevu lokality, hľadaný druh som však nenašiel. Miesta výskytu udávané Lengyelom (1915) sú v značne členitom teréne a overenie výskytu vyžaduje podrobnejší prieskum.

Carpaticum occidentale

Eucarpaticum

21c. Veľká Fatra: Comit. Zólyom: In saxosis ad pagum Podsturec (Lengyel 1913 BP).

Celkové rozšírenie: južná Európa, od juhovýchodného Francúzska cez Balkán po severné Grécko, severné Turecko, Ukrajina, južné Rusko (európska časť), Kaukaz.

***Allium strictum* Schrad.**

V strednej a západnej Európe sa *A. strictum* vyskytuje na viacerých lokalitách v Česku, stredných a západných Alpách, na jednej lokalite vo východných Alpách, na niekoľkých lokalitách v Porýní, jednej v Sliezske, jednej na Slovensku, na Ölande v Švédsku; vo východnej Európe je viacero lokalít v Podolí a jedna pri Leningrade, smerom na východ lokalít pribúda a v strednom Povolží sa začína kompaktný areál (Krahulec 1984).

Druh je z územia Slovenska známy len z jedinej lokality pri obci Primovce neďaleko Popradu, kde sa vyskytuje na melafýrovom kopčeku na prikrých, na sever orientovaných skalných zrázoch, aj na trávnom biotope. Je to jediná lokalita tohto druhu v celých Karpatoch (Suza 1930, Martinovský 1969, Krahulec 1984). *A. strictum* tu objavil v roku 1911 Nyárády (1912). Je zaujímavé, že herbárové položky Nyárádyho, ktoré uložil do herbára BP a herbára Dr. Degena (Nyárády 1912) som v BP nevidel.

V herbároch som našiel aj dve položky z iných lokalít (jednu položku z Muránskej planiny a jednu položku zo Slovenského krasu). V oboch prípadoch ide s najväčšou pravdepodobnosťou o zámenu lokalít. V prípade položky

(uloženej v SLO) z Muránskej planiny (2 exempláre *A. ochroleucum* Waldst. & Kit. a 1 exemplár *A. strictum*) sa pravdepodobne druh *A. strictum* dostal na položku až dodatočne, bola totiž uložená v cvičnom herbári (spolu s ďalšími položkami *A. strictum* pochádzajúcimi z Primoviec), ktorý používajú študenti pri výuke a exemplár *A. strictum* sa sem pravdepodobne dostal pri manipulácii s herbárom.

Chybné údaje sa vyskytujú aj v literatúre, napr. Muránska planina, Slovenský kras a Slovenský raj (Dostál 1950, 1954, 1958), Viniansky hradný vrch (Sklenář et al. 1996). V poslednom citovanom prípade, ako som zistil priamo na lokalite Viniansky hradný vrch (keďže doklad som nenašiel), sa jedná o *A. senescens* subsp. *montanum* (Fr.) Holub.

V dielach Dostál (1989) a Dostál & Červenka (1992) už autori upozorňujú na predchádzajúce chybné údaje a *A. strictum* udávajú len z Primoviec. Jávorka (1925); Polívka, Domin & Podpěra (1928); Suza (1931); Martinovský (1969) a Krahulec (1984) udávajú z územia Slovenska jedinú lokalitu v Primovciach. Podrobnejšie príspevky tomuto druhu venovali Suza (1931), ktorý sa bližšie zaoberal lokalitou v Primovciach a Martinovský (1969), ktorý sa zmieňuje aj o niektorých mylných údajoch z územia Slovenska.

Je obdivuhodné, že sa tu tento zaujímavý a vzácny druh slovenskej kveteny udržal napriek silným atakom botanikov-zberateľov. V tejto súvislosti treba spomenúť najmä Suzu z Brna, ktorý práve na spomínanej lokalite zozbieral obrovské množstvo položiek a tak exsikáty z Primoviec môžeme vidieť v mnohých herbároch.

Carpaticum occidentale

Intercarpaticum

26b. Spišské kotliny: Primovce (na schedách sa niekedy udáva ako identifikačný bod aj obec Svätý Ondrej, vždy však ide o tú istú lokalitu) (Suza 1930 BP, BRA, BRNM, BRNU, CL, PR, PRC, SLO; Suza 1931 BRNU, PRC; Sillinger 1932 PRC; Dostál, Novák 1936 PRC; Májovský 1954 SLO; Šmarda 1955 BRNM; Dvořák 1955 BRNM; Vicherek 1955 BRNU; Grebensčikov 1955 SAV; Šmarda 1957 BRNU; Smejkal 1958 BRNU; Pokluda 1959 BRNM; Šmarda 1959 TNP; Pačlová 1961 TNP; Gallo 1972 BRA; Unar 1974 BRNU; Somogyi, Letz 1993 ined.; Somogyi, Letz, Janovicová 1994 ined.; Kochjarová, Kliment 1999 BZB).

Pochybné údaje: Muráň, na lokalite s *Daphne arbuscula* neďaleko Veľkej Lúky (*A. ochroleucum* 2 ks, *A. strictum* 1 ks - pozn. Somogyi) (Májovský 1966 SLO). - Regio Slov. Kras: in decliv. supra opp. Moldava pr. opp. Košice, solo calcareo, 350 m (Dostál 1933 PR).

Celkové rozšírenie: stredná Európa, od juhozápadného Poľska po juhozápadné Alpy a západnú Ukrajinu, Kaukaz, južné Rusko (európska časť), Sibír, stredná a východná Ázia.

Pod'akovanie

Tento príspevok sa vypracoval za podpory grantu agentúry VEGA č. 7081.

Literatúra

- Dostál J., 1950: Květena ČSR. Československá botanická společnost, Praha.
- Dostál J., 1954: Klíč k úplné květeně ČSR. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha.
- Dostál J., 1958: Klíč k úplné květeně ČSR. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha.
- Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR 2. Academia, Praha.
- Dostál J. & Červenka M., 1992: Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín II. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava.
- Futák J., 1984: Fytogeografické členenie Slovenska. - In: Bertová L. (ed.), Flóra Slovenska IV/1. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava, pp. 418-420.
- Hegi G., 1909: Illustrierte Flora von Mittel-Europa Band II. Monocotyledones (II. Teil). J. F. Lehmanns Verlag, München.
- Hegi G., 1939: Illustrierte Flora von Mittel-Europa Band II Monocotyledones (II. Teil). J. F. Lehmanns Verlag, München.
- Heß H. A., Landolt E. & Hirzel R., 1967: Flora der Schweiz I. Birkhäuser Verlag, Basel.
- Holmgren P. K., Holmgren N. H. & Barnett L. C. (eds), 1990: Index Herbariorum. Part I: The Herbaria of the World. New York Botanical Garden, Bronx, New York.
- Jávorka S., 1925: Magyar Flóra (Flora Hungarica). "Studium" kiadósa, Budapest.
- Krahulec F., 1984: Česnek tuhý - *Allium strictum* Schrad. - Nika, Praha, 5 (č. 6): 16.
- Krahulec F., 1994: Roste *Allium cirrhosum* na Slovensku? - Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 16: 13-15.
- Lengyel G., 1915: Die Flora des Stureczpasses. Buchdruckerei August Joerges WVE & Sohn. Selmechánya.
- Martinovský J. O., 1969: Česnek tuhý (*Allium strictum* Schrad.) památná rostlina naší květeny. - Severočeskou Přír., Ústí n. Labem, 1: 1-35.
- Meusel H., Jäger E. & Weinert E., 1965: Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Nyárády E. G., 1912: Az *Allium strictum* Schrad. hazánk flórájában. Die Entdeckung der *Allium strictum* Schrad. in Ungarn. - Magyar Bot. Lapok, 11: 67.
- Polívka F., Domin K. & Podpěra J., 1928: Klíč k úplné květeně republiky Československé. Nakladatel R. Promberger, Olomouc.
- Sklenář P., Tikalová V., Chvátalová L., Hrouda L. & Kovář P. (red.), 1996: Floristicko - geobotanické poznámky z východního Slovenska: Zemplínské vrchy, Vihorlat a Potiská nížina. - Zprávy Čes. Bot. Společn., Praha, 31: 37-46.
- Stearn W. T., 1978: European species of *Allium* and allied genera of *Alliaceae*: a synonymic enumeration. - Ann. Mus. Goulandris, 4: 83-198.
- Stearn W. T., 1980: *Allium* L. - In: Tutin T. G., Heywood V. H., Burges N. A., Moore D. M., Valentine D. H., Walters S. M. & Webb D. A. (eds), Flora Europaea 5. Cambridge University Press, Cambridge, pp. 49-69.
- Suza J., 1931: Flora melafyrových skal u Primovečů ve Spiši (Slovensko); stanoviště *Allium strictum* Schrad. (Odtlačok zo Sborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti, ročník XXIV., 1930. sošit 3-4.). Tlačil Kníhhtlačiarisky účastinársky spolok v Turčianskom Sv. Martine, Turčiansky Sv. Martin.